

List izhaja vsak petek

in velja s poštnino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrto leta 80 sold. — Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za ude nar. - pol. društva „Gorica“ je cena določena, kakor za druge naročnike. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Soharju na Travniku.

# GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravniku in sovredniku Antonu Laknerju, v Studenic, Furlano-vi hiši štev. 8 III. nadstropje. Vse pošiljatve naj se **frankujejo**. Rokopisi se ne vračajo. Oznani se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold., če dvakrat, 12 s. če trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s.

## Imamo jih!

Črteži novih državno-cerkvenih („konfessionalnih“) postav leže od 21. t. m. črni na belem pred državnimi poslanci in polnijo že tudi predale časnikom.

Koliko kokodakanja zastran njih! Koliko so liberalni časnikarji kričali po njih in zdaj, ko jih imajo, kaže se, da niso vedeli, kaj so hoteli. Koliko so blebetali o „luknjah“, ki jih je — po njihovih mislih — zapustil odpravljeni konkordat, in zdaj se kaže, da še vedeli niso, kje in kakošne so te luknje. Vsi osupnjeni stoje zdaj pred novimi načrti; kakor voli gledajo debelo, kakor bi hoteli reči: „Kaj to, kaj take so konfessionalne postav? Mi smo si jih drugače mislili“. Bobnali so in trobili, kakor slepci, na pruske bobne in trobente — bili so prav kakor mačke, bolje — opice — pri bobnu. Sanjalo se jim je: Tako in tako bi se dale katoliški cerkvi pravice naj bolje prestriči; tako in tako bi se dalo katoličanstvo naj bolje na suho deti, ali — bile so to le njihove sanjarije. Naj jasniši pojem so znabiti imeli o „civilnem zakonu“; zato so pa tudi to plat bobna nar bolj mlatili. O tisuč rečeh, ki se tičejo razmerja med cerkvijo in državo niso čisto nič vedeli, ali pa, če so kaj vedeli, mislili so, da je bil konkordat vse pohrustal, da so se bile vse državne pravice v njem vtopile. Pa tudi po odpravljenji konkordata so mislili, da „hierarhija“ (oblastniki kat. cerkve) in pa „kurija“ (papež) še zmeraj za vsakim avstrijskim uradnikom in podložnikom tiči in mu državne in državljanske pravice slači z života. Misli so si, da Bog ve kako samostavno in oholo hodijo škofi svojo pot memo države. Po priobčenih 4 načrtih se je odperl „liberalnim“ časnikarskim slepcem in tepcem

nov razgled. Saj je „N. fr. Presse“ sama rekla, da se časništvo ne more še prav razvedovati v novih postavah, ker mnogi taci reči ne razumejo.

Take misli se ti vsiljujejo, če različnih barv liberalne in demokratične liste prebiraš. Oni zakrivajo sicer svojo puhlost in nevednost s tem, da se držé kakor „mi smo mi“; ali — beri jih pazljivo — in, če kaj umeš, porečeš sam pri sebi: Bog daj norcem pamet!

Rekel je „Gl.“ ni davno (v „ogledu“), da se je nadejati, da ministri vsaj tako neumni ne bodo, kedar napravijo svoje črteže konfes. postav, kakor njih organi (časniki). In res je tako. Razglašeni načrti kažejo, da, kdor jih je sestavil, o zunanjih cerkvenih rečeh kaj ve. To čast moramo dati tudi dvornemu svetovalcu g. Lehmayrju, kateri je spisal dolgo dolgo razlagovalno poročilo (Motivenbericht) k novim postavam. Vidi se, da je mož kaj bral in veliko premišljeval. Njegova kritika „jozefinizma“ je klasična. Tudi poznejši razvoj cerkveno-državnega prava mu je dobro znan; dobo konkordatovo sploh korektno opisuje, samo da tu pa tam iz objektivnosti izleze, da vodo na mlin novih načrtov napeljuje. Tem bolj se moramo čuditi, da na zadnje v črtežih novih postav vendar le v nekaj jozefinizem zabrede. Kajti jozefinizem v milejši obliki, osemljen (ker je zdaj pust) z nekimi pisani trakovi pruskega bismarkizma — to je *duh* novih postav; teló pa jim je narejeno po večem iz postav in zapovedi, ki so bile veljavne pred konkordatom in tudi po njem. Radi bi pisali še več glós (opazek) k „Motivenberichtu“, in dokazovali mnogotere nedoslednosti in napačne sklepe v njem, ali kje imamo mi prostora? Nekaj pa si ne moremo kaj, da ne bi omenili. Govoreč o

amerikanskem sistemu („svobodna cerkev v svobodni državi“), kateri velja (!) zdaj v Italiji, pravi g. Lehmayr, da skušnja uči, da, če se cerkvi vsa popolna svoboda dá, utegne ona zavoljo svoje velikanske organizacije i. dr. r. državi nevarna postati! De te, kaki svobodnjaki ste! Pa tudi enako kakor z drugimi društvi, pravi g. L., da ne gre ravnati s „cerkvijo“ češ, da ona je vendar več, ko kako akcijsko ali drugo društvo. Proti temu, da bi bila cerkev zraven državne oblasti souvrénna, se tudi določno zavaruje. Kaj je tedaj ta ljuba cerkev? Velevažna, veljavna družba — tako nekako misli on — kateri zunanjo oblast določuje in odkazuje „vsegamogočna država“, kakor si jo mislijo noveji državniki. Daleč pač so prišli moderni pravo - in državoslovci: oni ne vedo več, kam cerkev vvrstiti, samo to vedo, da vsa mogočnost, čast in oblast gre „državi“. Iz taci principov izvirajo §§ novih cerkv. - državnih postav. Sicer pa se ne da tajiti, da so neka organizacijska celota.

## Deželni zbor goriški.

Ednajsta seja je bila 14. januarja. Po prebranem zapisniku naznani deželni glavar, da je osebno poprašal vse poslance, ki so bili v zadnji seji nazočni in glasovali o predlogu glede prenamembne šolskih postav, ter pozvedel, da je glasovalo 8 poslancev za predlog in 7 proti njemu in, ko nobeden poslanec nič ne ugovarja, sprejme se omenjena postava. Dalje naznani glavar, da je deželni zbor sklenil, uradnikom deželnega odbora dovoliti kot letošnje doklado po 10 % od njihove plače, strežajema pa vsakemu 50 gold.

Kot prva točka pride na dnevni red predlog deželnega odbora glede združenja

## Listek.

Valentina Staniča

mladost in studentovska leta.

(Dalje.)

Kedó ni še slišal praviti o veličastnem, trem deželam, koroški, solnograški in tiroljski sorodnem gorskem velikanu — z večnim snegom in ledom kitem Velikem Zvonarju (Grossglockner, 12.213')? Pozná ga popotnik, ki z urnim korakom preletava goram vrhove, da tam, kjer čista sapa hladi, pozabi pozemeljske skrbi in se raduje prelepega razgleda; pozná ga marljivi rastlinoznanec: *pedicularis asplenifolia* Flörk., *osmunda lunaria*, *phalaris alpina* in kar je enacih gorskih cvetlic in zeli ga

na-nj spominjajo; pozna ga tudi drobni dijak ter mu ve visokost in lego. Nekedaj ni bilo tako. Bili so časi — in temu ni davno — da so ga le po imenu poznali. Gledali, občudovali so ga, toda na-nj splezati ni se nobenemu zljubilo. Misli so celó, da se mu ne da do vrha priti. — Kedaj in s kom je Stanič po njem hodil, o tem molčijo vsi, še celó tisti, ki so z njim obilno občevali; pové nam pa to nemški pisana knjiga: „Reise auf den Glockner v. J. A. Schultes, M. D. (Medicinae Doctor) Wien 1804. Ni me sram povedati, da sem z dlanjo čez obraz potegnil in golega veselja skoro poskočil, ko sem bral, da je Stanič kot student z učenjaki na glasu in z bogatini, ki so rumenjake na štertine merili, po Velikem Zvonarju hodil in tistega meril. Ta njegova pot na koroškega gorskega velikana vrhove zasluži, da jo

popiše tudi slovensko peró. Začnimo! Prej pa še nekaj, kar je s tem, kar bom pripovedoval, v prav ozki zvezi.

Tačas, ko se je Stanič v Solnem gradu šolal, imeli so v Celovei škofa, ki ni bil le imeniten cerkven dostojanstvenik, marveč tudi sloveč naravoslovec. Knez in stari grof Salm Reifferscheid mu je bilo ime. Bil je mož, ki ni gledal ne na krajcer ne na trud, kedar je šlo za znanstvene naprave ali preiskave. Bivajoč v deželi, katero obdajajo od vseh strani visoke plnine, bil je poseben prijatelj gorskim vrsacem. Velikemu Zvonarju je prišel že leta 1799 z velikim trudom na hrbet in je dal na njem sezidati hišico, kamor so se umikali popotniki slabemu vremenu, viharjem in dežju. Zato so nadeli temu kraju Salmov vrh (Salmshöhe), katero ime mu je še do dan danes ostalo. Toda s tem ni bil



občin v večje županije; o njem poroča poslanec Winkler v imenu odsekov. Po tej postavi ustanove se sledeče županije:

V Tominskem političnem okraji:

1. Bovec, obsegajoča katastralne občine Bovec, Štermec, Log, Trenta na desnem, Trenta na levem bregu Soče, Soča na desnem, Soča na levem bregu Soče, Koritnica, Čezsoča, Žaga, Srpenica in Ternovo.

2. Kobarid, obsegajoča katastralne občine Kobarid, Robidišče, Brginj, Sedlo, Kreda, Drežnica, Ladre, Idrsko in Livek.

3. Tomin, obsegajoča katastralne občine Tomin, Smast, Vrsno, Kamnje, Volarje, Dolje, Čadarg, Zatomin, Žabče, Polubinj, Lubinj, Podmelec, Volče, Čigínj in Rute.

4. Grahovo, obsegajoča katastralne občine Grahovo, Knježa, Nemški Rut, Obloke, Stržišče in Podberdo.

5. Sv. Lucija, obsegajoča katastralne občine Sv. Lucija, Modrejce, Kozarišče, Sela, Tominski Lom, Idrija pri Bači, Slap, Ponikve, Pečine in Prapetna.

6. Cerčno, obsegajoča katastralne občine Cerčno, St. Viška Gora, Police, Reka-Ravne, Bukovo, Orehek, Jesenica, Gorje, Zakriž, Labinje, Gorenje Novake, Dolenje Novake, Planina, Otalež in Šebrelje.

V političnem okraji Goriške okolice:

7. Kanal, obsegajoča katastralne občine Kanal, Doblar, Ročinj, Ajba, Idrija, Gorenja vas, Ukanje, Ankovo, Plave, Deskla, Morsko, Vrh, Bodrež in Avče.

8. Banjšice sv. Duha, obsegajoča katastralne občine Banjšice sv. Duha, Kal in Banjšice sv. L.

9. Čepovan, obsegajoča katastralne občine Čepovan, Lokovec, Tribuša, Lazna in Lokve.

10. Solkan, obsegajoča katastralne občine Solkan, Grgar, Ravnica, Ternovo, Loke in Kronberg.

11. Števerjan (Št. Florjan), obsegajoča katastralne občine Števerjan, Cerovo, Vipolže, Kozana, Šmartno (St. Martin), Višnjev, Vrhovlje, Šmaver (St. Maver), Pevma in Podgora.

12. Šenpeter (St. Peter) obsegajoča katastralne občine Šenpeter, Štandrež (St. Andrej), Sovodnje, Rubije, Gabrije, Peč, Rupe, Miren, Orehovlje, Vertoče, Bilje, Vertobja gorenja in dolnja, Bukovica, Renče,

Gradišče, Pervačina in Vogersko.

13. Černiče, obsegajoča katastralne občine Černiče, Šempas, Gojače, Batuje, Selo, Vertovin in Kamenje.

14. Ajdovščina, obsegajoča katastralne občine Ajdovščina, Sv. Tomaž, Skrilje, Lokavec, Otelica, Sv. Križ, Žablje, in Dobravlje.

15. Rihenberg, obsegajoča katastralne občine Rihenberg, Dornberg, Brje, Šmarije in Gabrije.

V Sežanskem političnem okraji:

16. Temnica, obsegajoča katastralne občine Temnica, Kostanjevica, Lipa, Vojštica, Selo in Brestovica.

17. Komen, obsegajoča katastralne občine Komen, Škrbina, Suta, Ivanigrad, Gornjansko, Volčjigrad, Brje, Velikidol, Pliskovica, Gabrovica in Tomaževica.

18. Nabrežina, obsegajoča katastralne občine Nabrežina, Mavhinje, Slivno, Sv. Polaj, Salež, Zgonik in Gabrovica.

19. Štanjel (St. Danjel), obsegajoča katastralne občine Štanjel, Kobdilj, Koboli, Kobiljaglava, Hruševica in Štjak.

20. Tomaj, obsegajoča katastralne občine Tomaj, Kopriva, Skopo, Krajavas, Dutovlje, Križ, Utovlje, Kazle in Avber.

21. Sežana, obsegajoča katastralne občine Sežana, Veliki Repen, Voglje, Štorje, Merče, Povir in Lokve.

22. Naklo, obsegajoča katastralne občine Naklo, Divača, Lezeče, Dane, Škoflje, Rodik, Vareje, Vatovlje in Barka.

V Gradiškem političnem okraji:

23. Devin, obsegajoča katastralne občine Devin, Jamlje z Medjavačem, Doberdob, Opačjeselo z Lokvico in Novo vasjo. Dol sè sv. Mihaelom.

24. Tržič, obsegajoča katastralni občini Tržič in S. Pol.

25. Ronki, obsegajoča katastralne občine Ronki, Sv. Kancijan z Beljanom, Starancan, Pieris, Turjak, Vermeljan, Kaseljan, Sv. Peter, Redipulja in Fojan.

26. Gradišče, obsegajoča katastralne občine Gradišče z Brumo, Sagrad, Viles, Romans, Versa, Frata, Marjan s Korono, Fara s Vilanovo, Boskin, Zdravšina in Sv. Martin.

27. Grado, obsegajoča katastralno občino Grado.

28. Oglej, obsegajoča katastralne občine

Oglej, Belveder, Morozinski otok, Flumičel, in Terc (Terzo).

29. Červinjan, obsegajoča katastralne občine Červinjan, Ruda, Vilavicentina, Škodovaka, Muskoli s Pradicijolom, in Stralsoldo.

30. Ajel, obsegajoča katastralne občine Ajel, Joaniz, Višk, Sv. Vid pri Nogaredu, Kravljje, Topoljan, Čamplung, Kavencan in Perteole sè Saciletom.

31. Kormin, obsegajoča katastralne občine Kormin, Viškon pri Teru, Čiopriž, Medēja, Brazzan, Spesa, Kopriva, Morar, Sv. Lorenc, Muša in Ločnik.

32. Dolenja, obsegajoča katastralne občine Dolenja, Medana, Biljana, Kožbana in Mernik.

Sedeže županijskih uradov bo ustanovilo namestništvo po dogovoru z deželnim odborom.

Dosedanje županije, katerih nova postava ne obdrži, nehajo kot take; nove županije pa morajo koj voliti občinske zastope po novem občinskem redu; do tedaj naj službujejo sedanji občinski zastopniki. \*)

Pri točki 31. je stavil Del Torre predlog, da bi se katastralna občina Dolenja prištel Korminski županiji, ali njegov predlog ni obveljal.

Slednjič se cela postava sprejme tudi pri tretjem branji.

Dalje odobri dež. zbor po nasvetu finančnega odseka račune l. 1872 gozdnarskega in zaloga Codelli-evih štipendijev.

Prošnja Šempaske občine za razdelitev občinskih zemljišč se ne usliši, tudi ne prošnja cestnega odbora Korminskega, da bi se cesta Podgora-Bracan prištel deželnim; dovoli pa 518 gld. 65 kr. podpore temu odboru za most pri Bracan-u. Dovoli se dalje Ant. Fornazarič-u, dijaku na Mariabrunski gozdnarski akademiji štipendij 250 gld in Jož. Legiši, dijaku na c. k. kmetijski šoli v Klosterneuburg-u štipendij 200 gld.

Zadnja točka dnevnega reda je bila, da bi se v ital. odseku kmetijske šole od-

\*) Le-to zedinjenje županstev ni nič drugega nego posnemanje ustavoverskega centralizovanja v malem. Slišimo že, da nameravajo županstva, skor od kraja vsa, protestovati, in to po pravici. Naše misli o tem in o delovanji deželnega zbora sploh, prinesemo v prihodnjih člankih. Ur.

glavih pečinah. \*)

Pa naj reče kedo, da se mlademu Staniču ni znalo že tačas, da bode kedaj slaven mož iz njega.

Proti večeru tega istega dne je prišlo še nekaj potnikov sè Solnograškega. Večer jim je prešel v prijaznem pogovoru. Baron Wulfen in Hoppe sta se menila od rastlin in zeli, kakor je rastlinoznancem navada. Po večerji so šli kmalu spat, ker drugo jutro jim je bilo zgodaj vstati.

Jutro 27. julija \*\*) napoči. Prof. Schiegg je bil prvi po konci. Z zarjo je odmaševal

\*) Omenjena Schultes-ova knjiga opisuje Staniča tako-le: Zu Heiligenblut trafen wir den hochwürdigen Herrn Schiegg, Professor der Mathematik an der Universität zu Salzburg. . . Er war eben im Thale mit seinem Schüler und Ammannensis, Herrn Stanig, den er wegen seiner vorzüglichen Liebe zu Begreifen und mathematischen Wissenschaften mit sich brachte, mit der Ausmessung des Glockners beschäftigt. — Gl. 2. del str. 213.

\*\*) Schultes piše 28. julija. To je error typi. V knjigi, ktera mi služi pri izdelavi tega spisa, popravil je to pomoto Stanič sam sè svičnikom. — Pis.

zadovoljen, se enkrat je hotel iti na-nj, ker je vedel da bi se dalo na njem še mnogo napraviti, kar bi znanstvu v prid hodilo. Imel je velikega namestnika barona Hohenwarta — ali za potrebo ali pa zato da mu je za naravoslovje več časa ostajalo, ne vém — ki je bil ravno tako blag in učen gospod kakor on, če ne še bolj. Naročil mu je, naj piše profesorju Schiegg-u v Solnograd, da bi ga odločeni dan z drugimi vred na Veliki Zvonar spremljal. Kakor je prosil, tako se je zgodilo. Prof. Schiegg je obljubil priti in ostal je mož beseda. Dne 26. julija l. 1802 se je napolnil knez Salm sè svojim spremstvom iz Celovca proti Velikemu Zvonarju. V škofovem spremstvu so bili, da družih ne omenjam, baron Wulfen, baron Seenus in rastlinoznancem dobro znani Hoppe. Pri sv. Krvi (Heiligenblut) jih je čakal prof. Schiegg. Našli se ga ravno pri delu; z mladim Staničem sta merila Veliki Zvonar, pa nista

veliko opravila, ker jima ta dan ni hotel pokazati svoje sive glave. Kako pa pride Stanič tu sèm, vprašal bode morebiti kedo. Skoro po vsem svetu znani Hoppe pa bogoslovec Stanič, kako gresta ta dva vkup in pa še pri tacem opravi, pri katerem je šlo za znanstvena preiskovanja! Da bi bil stari Hoppe, ki hip časa ni potratil, po tem skalovji za kratek čas postopal, ne gre misliti. To je bilo tako. Prof. Schiegg je potreboval pri svojih preiskavah po Velikem Zvonarji zanesljivega in zvedenega pomočnika. Za to delo se mu pa ni zdel nobeden tako pripraven kakor bogoslovec Stanič. Schiegg mu je bil učitelj v matematiki, vedel je toraj prav dobro, koliko je na njem. Bil je pa Stanič v matematiki in fiziki ves doma; v teh predmetih, kakor se zdi, ni imel vrstnika med sošolci. Vrh tega je tudi rad in prav lahko hodil po hribih, kar je tudi potrebno, drugače človek onemore na potu po strmih in vrto-



pravilo mesto pomočnika in namestil samo en praktičen pomočnik za oba oddelka, kar se je tudi sprejelo.

## Dopisi.

**Iz goriške okolice, 28. januarja.** — (Odrtniki ljudstva; nov učitelj; nenavadna slovesnost zidarskih rokodelcev v Renčah). — Sploh je znano, da se tudi letos v pravem pomenu besede Preširnova pesem glede slabe letine vresničuje: „Mnoge skrbi, in slabe leta, more ubogega kmeta“ itd. Pa kar ni dovolj skrbi slaba letina napravila, to nadomestujejo razni odrtniki, ki sami brez vesti po novošegni svobodi odrtiske postave posojujejo denar ubogemu kmetu na neprimerno velike obresti. K vsemu zlu, kedar kmet svoje na posodo v-dobljeno žito v mlin nese, pride še mlinarski gospodar ali hlapec, ki neprimerno merico za meljo vzame. Tako je znano, da je v goriški okolici nek mlin v najemščini, v katerem gospodar vzame, (sicer ne vem, če vselej in vsakemu,) od mernika ali 45 ft. turšice, celih 10 ft. kakor se je neke-mu mojih znancev te dni zgodilo. Mar ni za to nobene mlinarske postave? To je še vse hujše, nego je oni čudni nam še neznani davek zastran mlenja (Mahlstlauer) v svobodni (!) Italiji! Res je, da najemniki mlinov — (ker imajo svobodo, da si po volji veliko merico jemljejo) — plačujejo veliko najemščino, s katero svojo veliko merico izgovarjajo, pa mar bi se ne dalo tej za ubogega kmeta v nebovpijoči krivici kakor si bodi v okom priti? Naj bi naši domoljubni poslanci to stvar pri prihodnji sessiji v resen prevdarek vzeli in v tem oziru, da bi se nižjemu stanu rokodelcev in kmetov prevelika krivica ne godila, kako deželno postavo sklenili. Zato je tudi ljudski pregovor, da se v nobenem mlinu sv. razpelo (britka martra) ne najde, ker bi dotični gospodar pri njenem pogledu ne mogel tako velike merice jemati. Stvar je pa v oziru pravičnosti za uboge kmetijske in rokodelske ljudi, ki se večidel hranijo z mnogokrat nezabeljenim močnikom in polento, premisljiva vredna. Pomagaj, kdor more in kdor ima oblast!

in brž potem pot nastopil. Namenjen je bil na Salmovo brdo. Vzel je sè seboj dva moža, ki sta mu potrebno orodje nosila in pot kazala. Staniča je pustil med tem pri sv. Krvi ter mu je naročil, naj opazuje stan baro- in termometra in naj vse na tanko zapiše, da bo vadel pozneje kaj zanesljivega povedati. Ob osmih so se še drugi na pot napravili. Nekteri, kakor knez Salm, Hoppe, Wulfen so šli jež, drugi pa peš. Po strmcih in ovinkih dospejo na Salmovo brdo. Ura je kazala na eno popoldne. Po kosilu, pri katerem ni manjkalo ne sočnega sadja ne žlahtnega francoskega in ogerskega vina so se še nekaj menili, potem so šli leč v Salmovo hišico.

S prvim svitom družega dne so stopali že v hrib. Pred njimi so šli štirje tesarji, katerim je bil ukazal škof zlat križ in zanesljiv strelovod vrh hriba postaviti. Ob ednajstih so bili na najvišem vrhu Zvonarjevem. Spravili so stran veliko snežno kopó,

26. t. m. je v Biljah nastopil svetni učitelj svojo službo (g. Dic.); dosihmal je podučeval tamošnji g. kaplan; posebno je bil dosedanji č. g. Fr. Leban vse hvale vreden, ker se je z dobrim vspehom šoli žrtvoval. Imenovanje novega učitelja se je pa nek čudno vršilo, ker ni bila učiteljska služba niti razpisana, niti se je ta namera pred naznanila krajnemu šolskemu svetu, kar ravno postavno ni! Nekatere postave so menda le za to, da ostanejo le na papirju kakor je 19. §, v oziru vpeljave in dejanske veljave narodnega jezika. Sicer se pa nadejamo, da smo v gosp. Dicu vrlega narodnega učitelja dobili. Da je tudi dobrega kršanskega vedenja, kaže tudi to, ker je za prvi dan, ke je šolo prevzel, naprosil č. g. vikarja, da bi se šola se sv. mašo začela. Naj bo to v izgled vsem gg. učiteljem; g. Dicu pa želim, da bi med nami „mnogaja ljeta“ mladino vspešno odgojeval v keršč. duhu.

V bližnjih Renčah se je 22. t. m. nenavadna slovesnost vršila. Znano je, da so Renčanci večidel zidarski rokodelci, ki si s tem rokodelstvom po širokem svetu kruha služijo. Že pred lanskem so se zedinili, da si hočejo napraviti svojo zastavo v čast svojega rokodelskega varha sv. Vincencija. Stala jih je okoli 180 for.; izdelal jo je goriški mojster g. Fornasari — s podobo sv. Vincencija na eni in sv. Roka na drugi strani — v rudeči svili dolga je čez 4 seznje. Lanskó leto so jo dali slovesno blagosloviti. Letos so naprosili svojega kaplana, naj bi jim tudi kaj tej slovesnosti primerne govoril, kar se je tudi zgodilo. Med peto sv. mašo, ktero je služil č. g. župnik z dvema pomočnikoma, so pokali možnarji. Z govorom, ki se je z ozirom na današnjo neversko dobo rokodelcem prav dopadal, so bili oni tako zadovoljni, da so potem poslali k gosp. kaplanu deputacijo peterih udov, da se mu spoštljivo zahvalijo, ker jim je s tolikimi zgledi in zgodbami zabeljena globoko v serce segala. Vrli Renski zidarji so sklenili tudi za naprej ta dan slovesno obhajati, kar pričuje o njih dobrem kršanskem duhu in kršanski odreji. Tudi jih je bilo mnogo oni dan pri sv. obhajilu.

Bog vé, če ne bodo nove „konfessijo-

križa pa niso še ta dan zasadili.

Na to so šli nazaj na Salmovo brdo.

No, kje je pa Stanič, ali se je zgubil ali ka-li? Ne! Sam je hodil po gori, kamor se mu je zljubilo. Prof. Schiegg mu je ukazal meriti pa nič družega. Bil je toraj sam svoj. Od tod je prišlo, da se je zapoznil in za družimi v hoji zaostal. Ko so se že s hriba vračali, tedaj še le je nanje naletel. Žalosten je bil in stal je kakor bi bil primrznen. Iti je hotel po vsi sili še ta večer sam Zvonarju na vrh. Veliko sitnost je imel prof. Schiegg, predno mu je to iz glave izbil, obljubiti mu je pa moral, da pojde drugo jutro gor in da bo zraven, kedar bodo križ zasajali.

(Dalje)

nalne (boljše protiverske) postave“, ktere se ravno (zdaj v dunajski lesenjači kuhajo, takih „nenavadnih slovesnost ovirale? —“ (kajti proti takim „nenavadnim slovesnostim“ je neki § obrnjen, vsled kterega se ima v takem slučaju na svetno gosposko za dovoljenje obrniti, ktera to lahko zabrani itd.). Vrlim Renskim zidarjem pa kličem zavoljo njih lepega vedenja pri tisti slovesnosti in njih kršanskega duha: Slava Vam in Bog Vas živi mnoga leta ter varuj, Vas po priprošnji Vašega varha sv. Vincencija sleherne nesreče pri Vašem nevarnem in težavnem rokodelstvu; zraven pa tudi ne zabite, da ste matere Slovenije sinovi! Zdravstujte Vsi! —

## Ogled.

**Avstrija.** Ves svet „študira“ zdaj bogoslovje in cerkveno pravo. Bolj ko se naši „omikanci“ oddaljujejo od Boga, bolj ko si prizadevajo iznebiti se njega in njegovega razodetja, iztrebiti ga iz mišljenja in življenja, — bolj so prisiljeni na-nj misliti. Naši „pametnjaki“ so prav kakor prorok Bileam in njegova oslica. Njih oslica, ktero vedno jahajo, je: „nasprotovanje vsemu, kar je pozitivno-vérsko in sosebno, kar je katoliško“ (ali, da moderno rečemo, — kar je „ultramontansko“, „jezuitovsko“, „vati-kansko“). Pa vsak hip se jim oslica ustavi in ne, da bi mogli *preklinjati*, — prisiljeni so *blagoslavljati*! Kar bi radi utajili — morajo nehote spričevati. — Tako vidimo, da je zdaj vsa zahodna Evropa od vshodnega morja do Sicilije ali celó do Gibraltara velik bogoslovsk zbor. — Začnimo pregled pri nas v Avstriji.

Nove — dolgo pričakovane *državno-cerkvene postave* (glej vodni članek!) so državnemu zboru predložene. Predloženih pa je *četvero* načrtov a.) Načrt postave zastran uravnanja vnanjih pravnih razmer katoliške cerkve (4 vvodne člene ima in 58 paragrafov); b.) načrt zadevajoč vnanje pravne razmere samostanskih društev; c.) načrt, ki uravnjuje doneske, kateri se imajo plačavati od tistega premoženja, ki ga uživajo škofje, župniki itd., za verski zalog (Religionsfond), in sicer za bogočastne potrebe; d.) načrt postave zastran novih verskih družeb, ali in kedaj naj jih državna oblast prizna. Poslednji načrt šteje 17 §§; načrt b. ima 30, načrt c. pa 31. §§. Ti načrti obsegajo izvedencem več del že znane reči in pri nas po večem tudi že navadne. Vendar pa gleda iz marsikakega §. strupeno želo. Med naj nevarniše paragrafe spadajo (kolikor smo jih v naglici preudariti mogli) §. 8. prvega načrta in §§. 8. in 24. družega črteža. Liberalnim časnikom ne zado-stujejo ti Stremayr-jevi načrti; njim manjka še 4 družih konfessionalnih postav, in sicer, postave zastran civilnega zakona, zastran krstnih, poroških in mrtvaških knjig, ktere naj bi se izročile neduhovnom, postave zastran patronatnega uprava in izobraževanja duhovščine, — z eno besedo kričočim manjka vseh onih reči, ki si jih je Bismark umislil za Prusijo in Nemčijo. Zato je pa tudi že pričeta agitacija v tem zmislu, da naj bi se, namreč, dodalo vladinim načrtom, česar jim manjka. Zbornica poslancev je izvolila odbor 24 mož ne le



za pretresanje ministerskih 4 načrtov, temuč tudi v ta namen, da tudi lahko on sam kaj novega napravi. Iz vsega se kaže, da hoče zbor in časnikarstvo prav velik hrup delati, da izsili še kaj, bodisi od ministrov ali od še više oblasti. Bobnati je treba; — ta je stara.

Druga važna zadeva je v našem drž. zboru ta, da so ustavaki zavrgli nasvet *Hohenwartov* zadevajoč znano pismo 30 českih (prejšnjih) deklarantov, s katerim opravičujejo svojo nenazočnost. *Hohenwart* je govoril tako modro, zmerno in resnično politično, da je bilo vse levičjaške trme in zagrizenosti treba, da se je nasvet njegov odbil, nasvet, ki je meril na spravo s česko opozicijo, ktera je ravnokar spet tako sijajno dokazala (z novimi volitvami 10. in 16. t. m.), kako mogočna še je. Tem bolj bi se bilo spodobilo, začeti se opoziciji približevati, ker so moravski deklaranti (9 mož) centralistom do pol poti naproti prišli. Moravci so namreč prišli v zbor. (Ali, brž po navadni obljudi, je Pražak (njih načelnik) določil njihovo stališče, češ, da oni so prišli le zato v zbor, da bi poskusili, ali bo mogoče spravo in mir doseči; če ne, da spet odidejo). — Se ve da so Moravci (ki so ustanovili poseben klub), glasovali za *Hohenwartov* nasvet, ktereга sta Pražak in naš Herman z izvrstnim govorom podpirala; proti njemu je v imenu levičnjakov nekaj malega govoril Herbst, čigar glavni razlog je ta, da v drž. zboru to ne gre, da bi se razpravljalo vprašanje, je li obstoj njegov pravičen in postaven, ali ne. Za *Hohenwarta* so tudi še glasovali Poljaci in desno središče. — *Lienbacher-jev* nasvet (naj se preiskujejo vzroki „kracha“) je v odboru izročen posebnemu odseku v pretres; v tem odseku (5) sedi tudi *Hohenwart*.

Na *Ogerskem* se je v komisiji edenindvajseterih že marsikak resen predlog stavil, kako bi se dal stan reči v Translajtanijski zboljšati; vendar pa so si možje še v mnogih rečeh navskriž.

**Vnanje države.** Nemčija. Izid volitev za nemški državni zbor in sosebnost to, da se je katoliška stranka pomnožila na enkrat za 30 poslancev, je tisto razdraženost Bismarkovo, ki jo je v pruskem deželnem zboru v marsičem razodeval, še pomnožilo. Zdaj ga tare dušna bolezen, kateri bi lahko dali ime „ultramontanomanija“. Ultramontanci (katoličani) ga strašno jezé, — ne le nemški, temuč tudi francoski in belgijski. Domače (katoličane) pritiska z ojstrimi novimi postavami, preganja škofo itd.; na zunaj pa — to je klasično, česa se je lotil! Francoski vladi jo dal vedeti, da mora tudi ona katolištvo preganjati, če ne, da naj se ne zanaša na njegovo prijateljstvo. In ker se je uboga Francija še le komaj oddahnila po zadnji vojski, in ni še pripravljena za drugo, po kateri vsi Francozi brez razločka strank v srečo hrepené, — morala se je ostudnim Bismarkovim zahtevam hoté ali nehoté udati. 19. t. m. je bil naj imenitniši in pogumniši katol. časnik „Univers“ za 2 meseca ustavljen, ker je oestro grajal prusko preganjanje kat. cerkve in ker je bil priobčil nek pastirski list *Perigueux-skega* škofa \*). Temu škofu

\*) Zdaj namerava Bism. tudi nekatere časnike v Belgiji zatreti.

so hoteli tudi (Bismarku na ljubo) pravdo napeti, toda večina ministerskega zbora je bila vendar proti temu. To pa ni še vse, s čemur podviza Mac-Mahonova vlada ohraniti si prijaznost Nemčije. V narodnem zboru je minister *Decazes* tako lepo ponižno govoril, da si lahko v Berlinu in v Italiji v pest smejejo. Za papeža — pravi — z otroško-spoštljivo ljubeznijo skrbimo, pa smo tudi ob enem dobri prijatli s (kraljevo) Italijo, z Nemčijo in z vsem svetom. In drugače ni, ko da mora Francija zdaj tako govoriti; ali bojimo se, da bo Bismark tako dolgo dlake v jajci iskal, dokler pride do vojske. On je potrebuje, ker se mu je začelo krog sloveče glave temneti; on potrebuje oduške. Na poti so mu pa tudi (razen katoličanov in socialistov) „partikularisti“, to je, tista stranka po vsem Nemškem, ki hoče ohraniti samostalnost kraljestev (Bavarije, Saksonije) in družih malih držav. Ravnokar so v Monakovem (v drž. zboru) sklenili, da naj ima Bavarsko svoje posebne poslance pri vnanjih dvorih in vladah in da naj se ne dá zastopati po občnih nemških (prav za prav pruskih) zastopnikih. — Slednjič še to-le. Bismark je kot protestant gotovo najden v svetem pismu, svetovati bi mu torej bilo, da naj bere bukve Daniel-ove (pogl. IV.); bo videl, kako in zakaj je znorel babilonski kralj Nabuhodonozor.

Angleži so navadno hladnokrvni ljudje; njih ne sogreje vsaka malenkost na kontinentu; ali zdaj se je posrečilo Bismarkovim novcem (namesti „v“ bereš lahko tudi „r“) — razgreti možgane tudi Angležem. Dne 27. t. m. so imeli v Londonu velik protikatolišk „tabor“, v katerem so dajali na znanje svoje (protestantovsko) sočutje za Bismarkovo politiko na Nemškem. Proti temu taborju napravijo pa tudi katoličani angleški svoj tabor, kteremu bo predsedoval slavní vojv. Norfolk in ktereга se udeležijo vsi katoliški škofje in plemenitaši. To bo kaj!

**Španija.** Karlisti so se polastili mesta Portugaleto in morskega mesta Bilbao, po katerem so dolgo hrepeneli.

### Domače novice.

(Nesreča). — V torek zjutro je padel zidar iz I. nadstropja nove hiše, ki se nasproti škofijske palače zida, ter si je nogo zlomil. Prenesli so ga brž v bolnišnico.

(Porotna sodnija). — Viša sodnija v Trstu naznanja vsled §. 301 kazenske postave 23. maja 1873, da se bode v okraji Goriškega tribunala (dež. sodnije) v prvo porotna sodnija zbrala 23. marca ob 9. uri zjutro. Za predsednika te sodnije je imenovan dr. A. Visini, za njegovega namestnika dež. sodnije svetovavec A. Mozetič.

### Razne vesti.

— Šolski nadzorniki za Primorje. — Kakor je znano sta dva nadzornika imenovana bila za celo Primorje s sedežem v Trstu. Naš dež. zbor se je oglasil zoper to naredbo, ali namestništvo je ostalo v pravu in bilo je celo brati v „Tr. Ztg.“, da je ministerstvo ukazalo, naj nadzornik Stimpel srednje šole, g. Klodič

slovenske in g. Gatti ital. ljudske šole na Goriškem nadzorujejo. Naš dež. glavar pa, ki dobro pozna mnenje dež. poslancev in ljudstva, je s 30 drugimi drž. poslanci v seji drž. zbora 27. jan. stavil do ministra uprašanje, če odobruje namestništvno uredbo in kako jo opravičuje. — Bomo videli, če bo kaj izdalo pri centralističnih namerah sed. vlade.

— Nova fabrika za predenje svile se zida v Zagradu blizu Gradišča. Preteklo saboto se je pa neki zid razrušil! vsled mokrega vremena — in glej velik Dunajski list poveda svojim čitateljem o strašni nesreči, ki se je tam pripetila. Kakor je brati v „Tr. Ztg.“ so to nasprotniki podvzetnikov nove sviloprejnice raztrosili. Novo fabriko zida namreč družba, ki ima zdajšno tovarno v Solkanu v najemu.

— † Umrla je v Trstu 17. t. m. Marija Terezija grofinja Molina stara 81 let. Marija Terezija, hči Janeza VI. kralja Portugalskega (Braganza) in Marije Karoline, Španske vojvodinje (Bourbonske rodovine), je bila v prvo omožena z Don Pedro-om Španjskim Infantom v Braziliji, ki je umrl 4. julija 1812. Leta 1822. Mar. Ter. vdova se vrne iz Brazilije v Evropo in se poroči 2. febr. 1838 v drugo z Don Karlos-om Bourboncem, kteremu je po smrti Ferdinanda VII. kralja Španjskega, Španjski prestol tikal, kteremu pa odpovedati se je bil prisiljen l. 1845. Živela sta potem po raznih evropskih krajih, slednjič prideta v Trst l. 1848, kjer sta za stalno ostala imenovane se grof in grofinja de Molina in kjer je tudi Don Karlos umrl l. 1855.

Umrla Mar. Terezija je bila velika dobrotnica ubogih, v vsem pomenu blaga in zlahtna gospa.

— Za pregnano duhovščino v Švici je daroval č. g. Matevž Primožič, vikar v Šenpolaji, 5 gold.

### Oznaničnik.

## Banka Slovenija.

V seji opravičnega svetovalstva banke Slovenije v Ljubljani dne 21. decembra l. l. se je določilo, da se bode plačeval kupon za drugo polovico l. 1873 od

### 2. dne t. l. začemši z 2 gl. od akcije.

Dalje se je naznanilo: da je sl. ministerstvo potrdilo spremembo pravil bankinih sklenjeno v glavnej skupščini mesca maja l. l., da se je izročila Dunajska podružnica s pavšalom ondotnemu trgovcu g. Edvardu Vio, ter da se bode tudi podružnica v Pragi pavšalirala dosedanjemu glavnemu zastopniku g. J. L. Černemu — se je uže dovršilo. — Med drugim se je tudi sklenilo, da se razpiše služba glavnega tajnika pri sedežu banke v Ljubljani.

### Prva občna zavarovalna banka Slovenija.

Tu omenjene kupone izplačujem za goriški okraj jaz

Janez Lapajne